

УДК 336.717.061.1

Марченко О.В.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів та кредиту
Харківського національного університету будівництва
та архітектури*

Белікова Т.В.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів та кредиту
Харківського національного університету будівництва
та архітектури*

Бобровський І.Ю.

*студент кафедри фінансів та кредиту
Харківського національного університету будівництва
та архітектури*

РОЗВИТОК КРЕДИТНИХ ОПЕРАЦІЙ В УКРАЇНІ ТА НАПРЯМИ ЇХ ВДОСКОНАЛЕННЯ

DEVELOPMENT OF CREDIT OPERATIONS IN UKRAINE AND DIRECTIONS OF THEIR IMPROVEMENT

АНОТАЦІЯ

У статті проведено аналіз стану банківської системи України. Досліджено динаміку кількості діючих банків в Україні, зокрема банків з іноземним капіталом, а також зміну обсягів кредитування фізичних та юридичних осіб. Досліджено основні показники та нормативи кредитного ризику українських банків та тенденції їх зміни. Наведено основні причини зростання частки непрацюючих кредитів та сповільнення кредитування економіки країни. Виділено основні причини стагнації ринку кредитування.

Ключові слова: комерційний банк, кредитні операції, кредитна політика, непрацюючі кредити, нормативи кредитування.

АННОТАЦІЯ

В статье проведен анализ состояния банковской системы Украины. Исследована динамика количества действующих банков в Украине, в том числе банков с иностранным капиталом, а также изменение объемов кредитования физических и юридических лиц. Исследованы основные показатели и нормативы кредитного риска украинских банков и тенденции их изменения. Приведены основные причины роста доли неработающих кредитов и замедления темпов кредитования экономики страны. Выделены основные причины стагнации рынка кредитования.

Ключевые слова: коммерческий банк, кредитные операции, кредитная политика, неработающие кредиты, нормативы кредитования.

ANNOTATION

The aim of the article is analysis of the state of the Ukrainian banking system. Its explored dynamics number of Ukrainian banks, including foreign banks, and lending volumes of individuals and legal entities. Its explored basic performance and credit risk standards of Ukrainian banks and their trends over time. It's listed the main reasons for the hold lending to the economy in the current period. It's determined the main reasons for the stagnation credit market.

Keywords: commercial bank, lending operations, credit policy, non-performing loans, credit standards.

Постановка проблеми. Без стабільного розвитку банківської системи неможливе економічне зростання країни. Раціональний та ефективний перерозподіл грошових коштів стимулює розвиток вітчизняної економіки, зокрема розвиток будівництва, сільського господарства, торгівлі.

Однак фінансова криза, що досі діє, торкнулася діяльності банківських установ. У зв'язку з цим велика їх кількість втратила фінансову стійкість і платоспроможність, що спричинило введення тимчасової адміністрації, а потім і банкрутство деяких з них. Таким чином, гостро постає питання вдосконалення кредитних операцій як основного напрямку отримання прибутків банківською установою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями розвитку кредитних операцій банку займалися А.М. Герасимович, А.М. Мороз, С.І. Савлук, О.С. Любуць, О.І. Копилук та інші вчені.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У працях вказаних вчених детально розглянуті питання кредитування фізичних та юридичних осіб комерційними банками, але у зв'язку з постійними змінами сучасної банківської сфери, законодавства України необхідні новітні дослідження.

Мета статті полягає в аналізі стану банківської системи України, дослідженні динаміки кількості діючих банків та основних показників кредитного ризику українських банків, виділенні причин стагнації ринку кредитування.

Виклад основного матеріалу дослідження. З 2014 року, коли банківська система України зазнала суттєвих труднощів, погіршення ділової активності через зростання недовіри до вітчизняних банківських установ, відбуваються значні зміни в діяльності банків, їх структурі, в законодавстві країни.

Політична та фінансова криза, що розвивалася в Україні тоді, військові дії спричинили стагнацію економіки, падіння темпів розвитку банківської системи, у зв'язку з чим спостерігається зменшення кількості банків в цей період,

що представлено в табл. 1 (за даними Мінфіну України [1]).

З табл. 1 видно, що з 2008 по 2014 роки значних змін в кількості працюючих банків не відбувалося. Але з початку 2014 року спостерігається неухильне банкрутство банків з подальшою їх ліквідацією. Якщо на початку 2014 року в Україні мали ліцензію 180 банківських установ, то на початку 2015 їх залишилося 163, на початку 2016 – 117, на 1 січня поточного року – лише 86, а за наступний місяць їх кількість скоротилася ще на чотири банки, склавши 82. Щодо банків з іноземним капіталом, то за останній рік їх кількість не змінилася, що свідчить про їх більшу фінансову стійкість та стабільність діяльності.

Операції, що спрямовані на розміщення грошових коштів в кредитні та інвестиційні операції, а також в основні фонди та товарно-матеріальні цінності, є активними операціями банку.

Відомо, що кредитні операції для банків – це той вид діяльності, який приносить найбільший дохід. Як відзначає О.І. Воробйова

[2], за рівнем прибутковості інвестиційні операції мають значні переваги, але у зв'язку з їх значною ризикованістю частка в кредитно-інвестиційному портфелі є невеликою (станом на 1 лютого 2018 року вони становить лише 28,67%) [3]. Тобто більше 71% КІП належать саме кредитним операціям. Банківська установа може зміщувати свої акценти з кредитування на інвестування і навпаки у зв'язку зі змінами рівня прибутковості операцій та ступеня ризику за ними [4]. Динаміку кредитів, наданих клієнтам за останні два роки, представлено на рис. 1.

З рис. 1 видно, що за останні два роки значних коливань величин наданих кредитів не відбувалося. З 1 вересня 2017 року спостерігається деяке зростання наданих кредитів як юридичним, так і фізичним особам. Однак це зростання пояснюється не реальним збільшенням кредитування економіки, а девальвацією національної валюти в цей період [4].

За останній рік спостерігається також зростання частки непрацюючих кредитів, що пред-

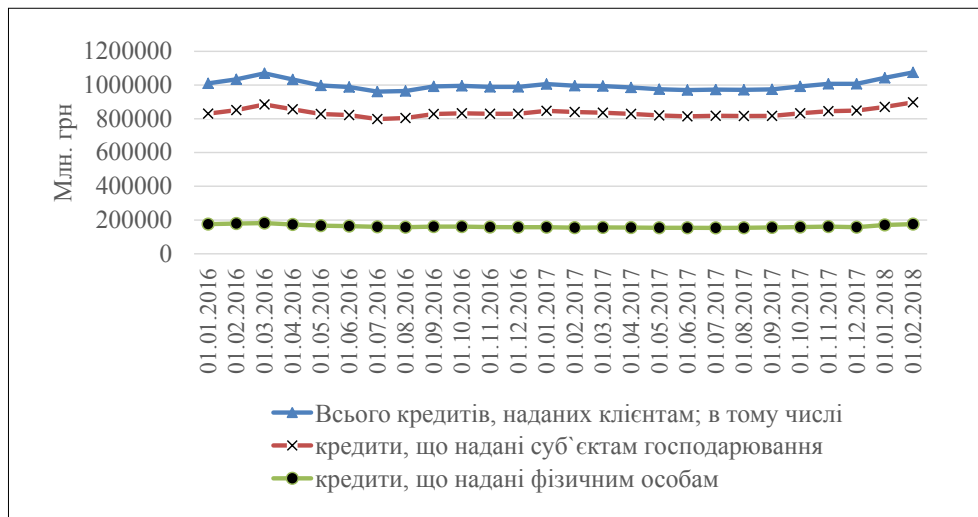

Рис. 1. Динаміка кредитів, наданих клієнтам

Таблиця 1

Динаміка кількості діючих банків в Україні

Дата	Кількість діючих банків		Питома вага банків з іноземним капіталом в загальній кількості банків, %
	всього	зокрема, кількість банків з іноземним капіталом	
1 січня 2008 року	175	47	26,86
1 січня 2009 року	184	53	28,80
1 січня 2010 року	182	51	28,02
1 січня 2011 року	176	55	31,25
1 січня 2012 року	176	53	30,11
1 січня 2013 року	176	53	30,11
1 січня 2014 року	180	49	27,22
1 січня 2015 року	163	51	31,29
1 січня 2016 року	117	41	35,04
1 січня 2017 року	96	38	39,58
1 січня 2018 року	86	38	44,19
1 лютого 2018 року	82	38	46,34

ставлено на рис. 2 (за даними НБУ [3]). Непрацюючими є активи, за якими відбулася подія дефолту. Дефолт визначається фактом прострочення платежу за активом понад 90 днів (30 для банків-боржників) або тоді, коли вчасне погашення боргу позичальником є малоімовірним без стягнення забезпечення [3].

Основними причинами зростання частки непрацюючих кредитів та стримування кредитування економіки є такі.

1) Посилення інфляційних і девальваційних очікувань. Це обумовлює зниження доходів суб'єктів господарювання та зменшення кількості платоспроможних позичальників, що формує обережну кредитну політику банків.

2) Нестача кредитних ресурсів через слабку внутрішню ресурсну базу та обмеженість доступу до міжнародних ринків капіталу.

3) Недосконалість методів управління кредитними ризиками та механізмів повернення кредитів неплатоспроможними позичальниками, а також проблеми з реалізацією заставленого майна чи неможливістю реалізувати інші форми заставного забезпечення банківських позик. Це призводить до зниження якості наявних активів та до збільшення обсягів і частки проблемних кредитів.

4) Низький рівень захисту прав кредиторів і позичальників.

5) Економічна та політична ситуація в країні, а також інші форс-мажорні обставини, через які позичальник не в змозі згенерувати достатній грошовий потік для покриття кредиту.

6) Недостатня ринкова вартість або недостатня ліквідність заставного майна в разі неповернення кредиту.

7) Недосконале управління фінансовою діяльністю позичальника, що призводить до непередбачених збитків [5].

На розвиток кредитних операцій комерційних банків також вказує рівень відповідності нормативів кредитних ризиків їх оптимальним значенням. Нормативи кредитних ризиків Н7, Н8 та Н9 за системою банків України представлено в табл. 2.

З табл. 2 видно, що норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента Н7 та норматив великих кредитних ризиків Н8 відповідають встановленим граничним значенням за період, що досліджується. Щодо нормативу максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами Н9, то його значення не відповідало нормам до кінця 2017 року. Динаміку цього показника за останні два роки представлено на рис. 3.

З рис. 3 видно, що норматив Н9 суттєво перевищував встановлені НБУ вимоги у 2016 році та в першій половині 2017 року. Вперше його значення опустилося нижче граничного значення у 25% тільки в серпні 2017 року. З того часу спостерігається поступове його зниження, а станом на 1 лютого поточного року він дорівнює 17,56%.

Для подолання вищезазначених проблем вкрай необхідними є створення прозорого механізму рефінансування НБУ комерційних банків,

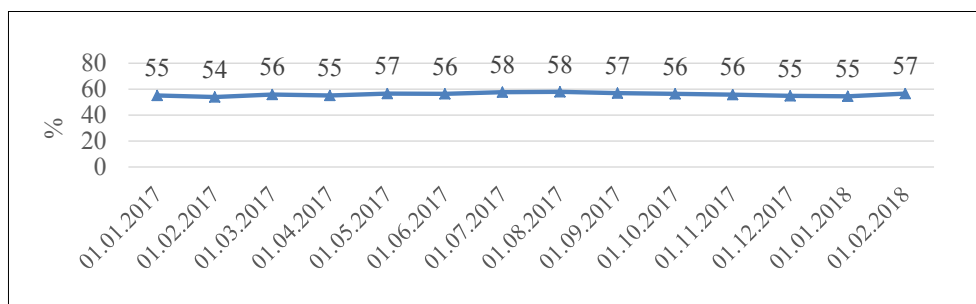

Рис. 2. Частка непрацюючих кредитів в загальному обсязі наданих кредитів

Таблиця 2

Нормативи кредитних ризиків за системою банків України

Дата	Норматив		
	Н7 (не більше 25%), %	Н8 (не більше 8-кратного розміру регулятивного капіталу), %	Н9 (не більше 25%), %
1 січня 2016 року	22,78	364,14	31,19
1 квітня 2016 року	22,87	345,47	37,03
1 липня 2016 року	21,55	302,39	25,27
1 жовтня 2016 року	21,38	260,85	28,19
1 січня 2017 року	21,48	308,27	36,72
1 квітня 2017 року	22,31	284,08	28,72
1 липня 2017 року	20,64	293,88	26,84
1 жовтня 2017 року	20,49	233,41	19,94
1 січня 2018 року	20,29	208,31	17,89
1 лютого 2018 року	20,92	203,50	17,56

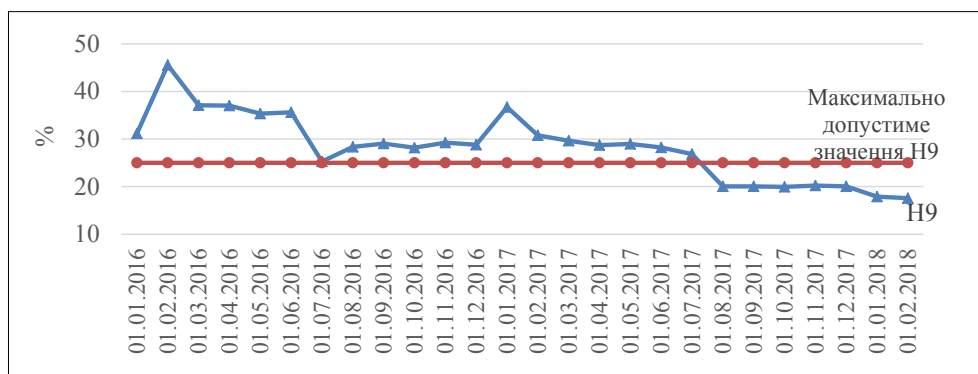

Рис. 3. Динаміка нормативу максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами

своєчасне та ефективне вжиття превентивних заходів щодо виявлення загроз їх фінансовій стійкості та ліквідності, ефективне управління ризиками та перманентний їх контроль.

Висновки. Без вдосконалення управління кредитними операціями неможливе вирішення поточних проблем недосконалої кредитної політики банків. Суттєвою проблемою банківських установ на нинішньому етапі розвитку банківської системи є значна доля непрацюючих кредитів, яка за останні роки складає більше половини всіх наданих кредитів, що є небезпечним фактором. Тому особливого значення набуває питання попередження виникнення прострочених, знецінених та сумнівних кредитів. Таким чином, першочерговим завданням є підвищення якості кредитного портфеля українських банків.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/bank/stat/count.php>.
2. Воробйова О.І. Оптимізація кредитно-інвестиційного портфеля банків. URL: http://fbi.crimea.edu/arhiv/2010/nv_4-2010/009vorobyeva.pdf.
3. Національний Банк України: офіційне інтернет-представництво. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article;jsessionid=D2F87F10811138CB4461AF7A94CE535E?art_id=34661442&cat_id=34798593.
4. Марченко О.В., Золотопуп Ю.М. Оцінка кредитно-інвестиційної діяльності банку. Молодий вчений. 2017. № 2. С. 283–287.
5. Белікова Т.В., Цимбалюк О.О. Управління кредитними ризиками в банківській системі. Молодий вчений. 2016. № 12. С. 651–654.